

Економіка АПК

Міжнародний науково-виробничий журнал

Колектив редакції журналу нагороджено
Почесною грамотою Кабінету Міністрів
України

Грамотою
Верховної Ради
України

5' 2016 (259)

ЗМІСТ

❖ Наукове забезпечення розвитку агропромислового комплексу

Гадзало Я.М. Про підсумки діяльності Національної академії аграрних наук України за 2011-2015 роки та основні завдання на перспективу 5

❖ Аграрна політика і реформування

Володін С.А. Концептуальні засади платформи «Агротехнополіс» інноваційно-інвестиційного розвитку наукоємної аграрної сфери..... 15
Кирилов Ю.Є. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобалізації 23
Павлов О.І. Сутність теоретичних засад руралістики: понятійно-категоріальний апарат 30

❖ Економіка агропромислового виробництва

Власов В.В., Белоус И.В. Научное обеспечение развития виноградарства и виноделия в Украине 38
Непочатенко О.О., Пташник С.А., Непочатенко В.О. Аналіз конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств 43
Льчук М.М., Коновал І.А. Підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства в Україні..... 51
Колодійчук В.А. Концептуальна модель оптимізації логістичної системи у зернопродуктовому підкомплексі АПК України 60
Kucher A.V. Management of soil rational use in the context of european integration 66

❖ Фінансові відносини та бухгалтерський облік

Шкуратов О.І. Страхування екологічних ризиків сільськогосподарської діяльності в системі забезпечення екологічної безпеки 74
Дудник О.В. Інвестиційні стратегії підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств 79

7. *Матчина И.Г.* Обоснование прогноза развития виноградарства и виноделия Украины до 2015 года / И.Г. Матчина // *Виноградарство і виноробство*. – 2007. – Вип. 44. – С. 76-85.

8. *Панасюк А.Л.* Мировое производство винограда и вина / А.Л. Панасюк // *Виноделие и виноградарство*. – 2003. – № 1. – С. 12-13.

9. *Шевченко И.В.* Перспективы виноградарства Украины при условиях интеграции в ВТО / И. В. Шевченко // *Виноград*. – 2008. – № 2. – С. 34-37.

10. World economics viticultural data: (annual report of international organization of grape and wine 2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oiv/org>.

11. *Mirosława Tereszczuk.* The position of the Polish food industry in the European Union / Mirosława Tereszczuk // *Економіка АПК*. – 2013. – № 6. – С. 77-84.

12. World economics viticultural data: (annual report of international organization of grape and wine 2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oiv/org>.

13. World economics viticultural data: (annual report of international organization of grape and wine 2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oiv/org>.

Стаття поступила в редакцію 11.03.2016 р.

*

УДК 631.11.009.12:658.511

О.О. НЕПОЧАТЕНКО, доктор економічних наук, професор, ректор

*С.А. ПТАШНИК, аспірант**

В.О. НЕПОЧАТЕНКО, кандидат економічних наук, викладач

Уманський національний університет садівництва

Аналіз конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств

Постановка проблеми. Ринкові перетворення несприятливо вплинули на аграрні підприємства внаслідок поглиблюваного диспаритету цін на їхню продукцію, що призвело до нестійкого економічного й фінансового стану аграрних товаровиробників. Тому дослідження особливостей та тенденцій їхнього економічного розвитку є вкрай важливою проблемою для формування конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з ефективним функціонуванням аграрного сектора економіки, розглядаються в працях багатьох вітчизняних учених. Результати цих досліджень висвітлено в роботах В.Г. Андрійчука [13], Ю.О. Лупенка [14], Я.К. Білоуська [3], А.І. Литвинова [7], В. Ясенецького [6], Л.М. Степасюка [8] Р. Чирви [10], П.Т. Саб-

лука [12], О.М. Шпичака [11], А.Г. Кравцова [5], М.М. Могилової [2], В.М. Заяця [1] та ін. Однак питання, пов'язані з підвищенням ефективності аграрного виробництва, залишаються й надалі важливими для більшості підприємств. Пов'язано це, насамперед, із недостатнім оновленням матеріально-технічної бази, фізичним і моральним зносом більшості наявної у сільськогосподарських підприємствах техніки, виснаженням природно-ресурсного потенціалу, низькою мотивацією працівників у кінцевих результатах господарювання.

Мета статті – проаналізувати конкурентне середовище сільськогосподарських підприємств.

Виклад основних результатів дослідження. Український аграрний сектор протягом останніх 20 років пережив значні структурні зміни та зрушення. Непродумані аграрні реформи й невиважена економічна політика держави відносно сільськогосподарських підприємств призвели до стагнації галузі. Реформовані сільськогосподарські підп-

* Науковий керівник – О.О. Непочатенко, доктор економічних наук, професор.

© О.О. Непочатенко, С.А. Пташник, В.О. Непочатенко, 2016

приємства не стали прибутковішими, водночас їхнє матеріально-технічне забезпечення суттєво погіршилося. Виробництво значних обсягів сільськогосподарської продукції, зокрема тваринницької, перемістилося в се-

лянські домогосподарства, що не сприяє поліпшенню її якості та конкурентоспроможності, впровадженню нових технологій та підвищенню ресурсозабезпеченості тощо (табл. 1).

1. Ефективність сільськогосподарських підприємств України за 2014 р.

Показник	С.-г. підприємства	У тому числі				
		господ. товариства	приватні	кооперативи	інші недержавні	державні
Продукція сільського господарства: <i>повна собівартість</i>	129230,5	92447,9	27702,9	3031,3	4068,5	1979,9
<i>чистий дохід (виручка) від реалізації</i>	162514,2	115848,9	36130,0	3504,3	4928,7	2102,3
<i>рівень рентабельності (збитковості), %</i>	25,8	25,3	30,4	15,6	21,1	6,2
Продукція рослинництва: <i>повна собівартість</i>	101194,0	71065,3	23889,3	1938,5	2862,8	1438,1
<i>чистий дохід (виручка) від реалізації</i>	130721,5	90736,9	32263,5	2582,7	3479,6	1658,8
<i>рівень рентабельності (збитковості), %</i>	29,2	27,7	35,1	33,2	21,5	15,3
Продукція тваринництва: <i>повна собівартість</i>	28036,5	21382,6	3813,6	1092,8	1205,7	541,8
<i>чистий дохід (виручка) від реалізації</i>	31792,7	25112,0	3866,5	921,6	1449,1	443,5
<i>рівень рентабельності (збитковості), %</i>	13,4	17,4	1,4	-15,7	20,2	-18,1

Джерело: Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2014 рік / Відп. за вип. О. М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2015.

Погіршення ситуації у сільськогосподарських підприємствах зумовлене не лише дефіцитом фінансових ресурсів, а й низьким попитом харчової промисловості та низькою купівельною спроможністю населення. Негативно вплинула на розвиток галузі також заборона експорту до Росії, наслідком якої стало значне скорочення виробництва молока й яєць.

Основними напрямками діяльності аграрних підприємств є рослинництво та тварин-

ництво. Конкурентоспроможність підприємств на основі факторів виробництва часто пов'язують із наявністю природних ресурсів, кваліфікованими кадрами, капіталом, розвитком інфраструктури. Головними ж показниками конкурентоспроможності, безумовно, повинні бути землі сільськогосподарського призначення, продуктивні тварини, а також обсяги виробництва як основні результати діяльності. Розглянемо динаміку даних показників за певні роки (табл. 2).

2. Динаміка ресурсних показників конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств України в 2005–2014 рр.

Показник	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
<i>Динаміка виробництва продукції рослинництва, тис. т</i>										
Зернові та зернобобові культури	38016	34258	29295	53290	46028	39271	56747	46216	63051	63859
Цукрові буряки	15468	22421	16978	13438	10067	13749	18740	18439	10789	15734
Соняшник	4706	5324	4174	6526	6364	6772	8671	8387	11051	10134
Картопля	19462	19467	19102	19545	19666	18705	24248	23250	22259	23693
Овочі	7295	8058	6835	7965	8341	8122	9833	10017	9873	9638
Плоди та ягоди	1690	1114	1470	1504	1618	1747	1896	2009	2295	1999

<i>Динаміка виробництва продукції тваринництва</i>										
М'ясо (у забійній масі), тис. т. <i>у тому числі:</i>	1597	1723	1912	1906	1917	2059	2144	2210	2389	2360
яловичина й телятина	562	567	546	480	454	428	399	388	428	413
свинина	494	526	635	590	526	631	704	701	748	743
м'ясо птиці	497	589	689	794	894	954	995	1075	1168	1165
Молоко, млн т	13,7	13,3	12,3	11,8	11,6	11,2	11,1	11,4	11,5	11,1
Яйця, млн шт.	13046	14235	14063	14957	15908	17052	18690	19110	19615	19587
Вовна, тис. т	3,2	3,3	3,4	3,7	4,1	4,2	3,9	3,7	3,5	2,6

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

*Без урахування окупованої території АР Крим та м. Севастополя й частини зони проведення Антитерористичної операції.

Як бачимо, конкурентоспроможність сільськогосподарських виробників у галузі рослинництва протягом 2005-2014 років збільшилася. Так, виробництво зернових і зернобобових культур у 2014 році зросло на 258 тис. т, або на 68%, порівняно з 2005 роком; цукрових буряків (фабричних) – на 266 тис. т, або на 1,7%; соняшнику – на 5428 тис. т, або у 2,2 раза; картоплі – на 4231 тис. т, або на 21,7%; плодів та ягід – на 309 тис. т, або на 18,3% відповідно.

У галузі тваринництва за цей період збільшилося виробництво: м'яса (у забійній масі) – на 763 тис. т, або на 47,8 %, у т. ч. свинини – на 249 тис. т, або на 50,4%, м'яса птиці – на 668 тис. т, або у 2,3 раза; яєць – на 6541 млн шт., або на 50,1%. При цьому виробництво яловичини й телятини знизилося на 149 тис. т, або на 26,5 %, молока – на 2,6 млн т, або на 19 % та вовни – на 0,6 тис. т, або на 18,8 %.

Незважаючи на в цілому позитивні досягнення сільськогосподарських підприємств, наявний ресурсний потенціал дає змогу не лише закріпити одержані результати, а й значно наростити виробництво якісної та безпечної сільськогосподарської продукції, підвищити експортний потенціал галузі. Водночас сучасна модель функціонування сільськогосподарського виробництва неспроможна забезпечити його подальший розвиток, розв'язання соціально-економічних проблем села, реалізувати повною мірою той потужний природно-ресурсний потенці-

ал, яким володіє галузь. Цьому заважає низка системних перешкод, які не вдалося подолати протягом тривалого періоду реформування сільськогосподарської галузі, головними з яких є:

Незавершеність земельної реформи. Процес розмежування землекористування й землеволодіння в Україні вже відбувся. Вирішеним можна вважати питання реформування відносин власності на землю. У 2014 році порівняно з 1990-м недержавна власність збільшилася до 85,4 проти 75,9% до загальної площі сільськогосподарських угідь. Сільськогосподарські підприємства в 1990 році мали 29,1 млн га сільськогосподарських угідь, а в 2014-му – 19,6 млн га, або 67,4 %. Це відбулося за рахунок децентрації земель сільськогосподарських підприємств і суттєвого їх збільшення в дрібнотоварному секторі господарств населення [17]. Про це показують дані таблиці 3.

На нашу думку, мотивом для збільшення концентрації виробництва господарствами населення за рахунок орендованих прощ землі має бути прийняте державою рішення про купівлю-продаж сільськогосподарських угідь, що сприятиме удосконаленню землеволодіння й землекористування різних організаційно-правових форм аграрного господарювання. Для прискорення вищезазначених процесів доцільно буде надавати кредити на купівлю землі під іпотеку, а також приватна власність на землю дасть змогу власнику повною мірою розпоряджатися нею.

3. Площа сільськогосподарських угідь за категоріями власників і землекористувачів (станом на кінець року)

Показник	1990 р.		2014 р.	
	площа сільгосп-угідь, тис га	до загальної площі сільгосп-угідь, %	площа сільгосп-угідь, тис. га	до загальної площі сільгосп-угідь, %
Усі категорії господарств	41721	100	41511,7	100
у т. ч. сільськогосподарські підприємства	39156	93,9	20548,9	49,5
з них недержавні	29099	69,8	19605,3	47,2
державні	10057	24,1	943,6	2,3
господарства населення	2565	6,1	15868,7	38,2

Джерело: Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2014 рік / Відп. за вип. О. М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 380 с.

Проте в Україні не створено ринкової земельно-правової системи, яка б гармонічно поєднувала адміністративні та ринкові механізми регулювання процесів розподілу земельних ресурсів та їх належної охорони. Сучасний земельний устрій країни ґрунтується переважно на правовій базі, яка унеможливає її застосування в конкуруючому економічному середовищі. Здійснені кроки щодо приватизації сільськогосподарських угідь самі по собі не призвели до трансформації аграрної структури в ринковому напрямі. Непідготовленість до функціонування ефективного ринку сільськогосподарських угідь зумовила перманентне подовження мораторію на їх продаж, що сформувало у сфері земельних відносин нагромадження тінювих обсягів і безпрецедентну корупцію.

Галузева незбалансованість сільськогосподарських підприємств, суттєве переважання у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції або великих, або дрібних товаровиробників. Нині трудомістке виробництво переважної більшості тваринницької (56 %), плодово-ягідної (80,6 %) та овочевої (88,3 %) продукції зосереджене в особистих селянських господарствах, не спроможних забезпечувати потреби ринку високоякісними стандартизованими товарами. Водночас великі аграрні формування спеціалізуються на вирощуванні експорторієнтованих, високорентабельних і швидкоокупних сільгоспкультур, що часто супроводжується недотриманням ними вимог раціонального землекористування, порушенням сівозмін та нехтуванням заходів щодо охорони земель сільськогосподарського призначення й негативно впливає на екологічний стан сільгоспугідь, призводить до ви-

снаження ґрунтів, зниження якісних показників сільськогосподарських земель.

Неефективне використання ресурсного потенціалу аграрного сектору. Українські землі мають багатий природний ресурсний потенціал: за показником забезпеченості сільськогосподарськими угіддями населення (90 га на 100 осіб) Україна поступається лише Канаді, Росії, Білорусі та США (за забезпеченістю ріллею – лише Канаді й Росії); 56 % вітчизняних сільгоспугідь характеризуються вмістом гумусу, вищим за середній [1]; високий рівень придатності для вирощування всіх традиційних для України зернових культур мають 29,5 млн га (93,8 % загальної площі орних земель) [1]. Водночас на нинішній час цей потенціал використовується недостатньо, і через низьку ефективність сільськогосподарського землекористування Україна за показником урожайності окремих культур поступається провідним світовим виробникам аналогічної продукції майже вдвічі. Неefективне використання земель зумовлене, насамперед, незадовільним станом матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. Так, за оцінками експертів [2], середньогалузевий рівень фондооснащеності 1 га сільськогосподарських угідь в Україні останніми роками був у 3-7 разів нижчим порівняно з розвинутими країнами світу. Разом з цим спостерігається масове спрощення технологій, особливо у рослинництві, де часто виконується обмежений обсяг найнеобхідніших агротехнічних заходів – поверхневий обробіток ґрунту при сівбі й збиранні врожаю.

Стратегічне управління ресурсним потенціалом здійснюється за допомогою обраної

підприємством стратегії, оскільки саме вона, за умов успішного втілення, забезпечує досягнення поставленої мети. Розроблення стратегічних пріоритетів неможливе без фор-

мування елементів стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Елементи стратегічного управління ресурсним потенціалом підприємства

Джерело: Авторська розробка.

На нашу думку, стратегічно орієнтований ресурсний потенціал сільськогосподарського підприємства — це відповідність і достатність ресурсів та компетенція підприємства для розроблення й реалізації стратегії з метою одержання стійких конкурентних позицій на ринку. Така позиція повністю відповідає ресурсній теорії та передбачає, що стратегічний розвиток підприємства визначається наявними якісними ресурсами, що відповідають конкретному сільськогосподарському підприємству, його стратегічним цілям [3].

Необхідність стратегічного управління ресурсним потенціалом зумовлюється тим, що в сучасних умовах неефективне використання ресурсів зменшує конкурентоспроможність підприємства й робить його діяльність нерациональною. Розроблення методології формування ресурсної стратегії дає можливість підприємству забезпечити його ресурсами. Існуюча ситуація, коли ресурсна стратегія або зовсім не розробляється, або є частиною виробничої стратегії, призводить до того, що ресурси розглядаються як засо-

би, що забезпечують процес виробництва, а не як джерела конкурентних переваг, що дають можливість подальшого розвитку.

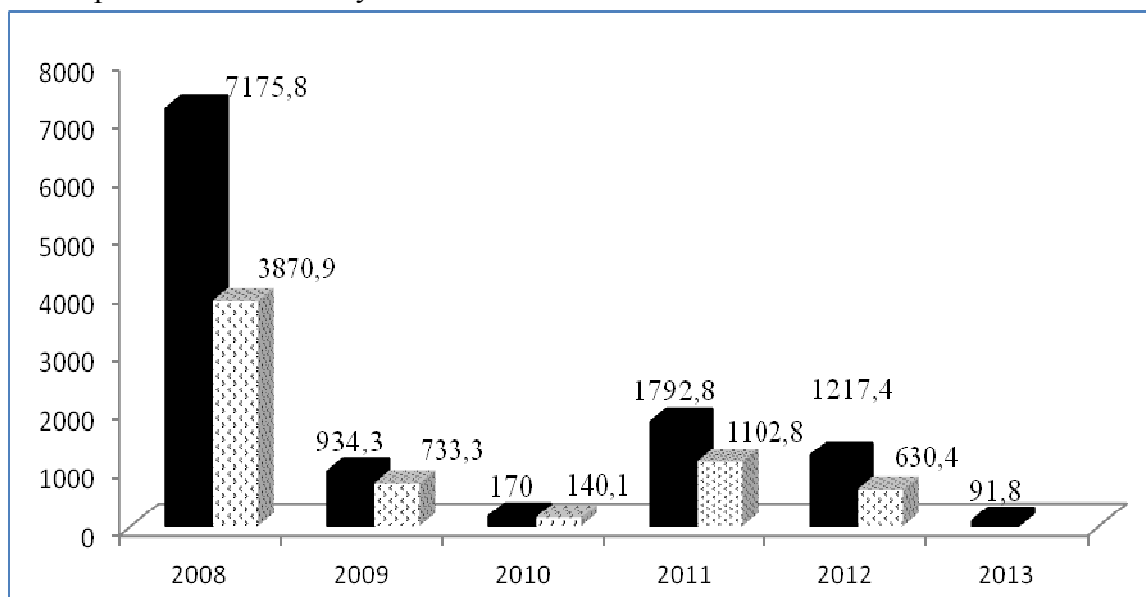
Дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності сільськогосподарських виробників, зокрема, через брак інвестиційних коштів, важкодоступність кредитів банків, а також низький рівень державної підтримки сільськогосподарських підприємств.

Обсяг капітальних інвестицій у сільське, лісове та рибне господарство у 2014 році становив 17,1 млрд грн, або 8,4 % їх загального обсягу в економіці (у промисловості — 40,6 %). При цьому 15,2 млрд грн, або 88,7 %, інвестицій були власними коштами підприємств і організацій; 1,8 млрд грн, або 10,6 % — кредити банків та інші позики, 0,1 млрд грн, або 0,7 % — інші джерела фінансування. Середньозважена процентна ставка (у річному обчисленні) за кредитами банків у національній валюті для сільськогосподарських товаровиробників у травні 2015 року становила 25,9 % при середньому в економіці України рівні 18,7%. Фінансу-

вання галузі з державного бюджету щороку скорочується: за напрямом «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі» у 2012 році було передбачено 827,4 млн грн, у 2013 – 96,8, у 2014 році – лише 5 млн грн (з яких безпосередньо одержувачам у 2014 році було перераховано 574,2 тис. грн, або 11,5 % загальної суми).

Також у 2014 році зупинилося виділення коштів з державного бюджету для фінансування заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу. Слід за-

значити, що у 2015 році зі спеціального фонду державного бюджету як видатки розвитку було передбачено виділення 54 млн грн на збільшення статутного капіталу НАК «Укragenrolізинг» для закупівлі технічних засобів для агропромислового комплексу з подальшою передачею їх на умовах фінансового лізингу, а також 5 млн грн на фінансову підтримку заходів в агропромисловому комплексі. Щороку уряд України недофінансовує сектор АПК (рис. 2).

■ Заплановані видатки загального фонду (млн грн) ☼ Фактичні касові видатки (млн грн)

Рис. 2. Розподіл запланованих і фактичних видатків на АПК України за 2008–2013 роки

Джерело: Статистичний збірник «Сільське господарство України» за 2013 рік / Відп. за вип. О. М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2014.

За даними EFSE, щорічний попит на фінансові ресурси в агросекторі в межах 12 млрд дол. США, причому покривається він лише трохи більше ніж на третину (3,3 млрд дол. США). Основна частина попиту, а це 8,7 млрд дол. США, залишається незадоволеною [4].

Із кожним роком інтерес до кредитування сільського господарства серед банків зростає. Доказом цього є постійне збільшення установ, які пропонують спеціальні продукти кредитування агросектору, побудованих на основі оцінки специфічних для цієї галузі ризиків. Проте значною мірою перешкод-

жають динаміці даних процесів такі чинники:

постійне зростання відсоткової ставки (30–35% річних у 1 кварталі 2015 року);

коливання курсу валют (рівень девальвації гривні на початку 2015 року сягав 300% порівняно з попередніми роками);

жорсткі вимоги до забезпечення за кредитом (лише нерухомість і техніка не старше 5 років, із коефіцієнтом покриття близько 2).

За даними досліджень компанії Pro-Consulting структура джерел фінансування аграрного сектору України має вигляд як на рисунку 3.

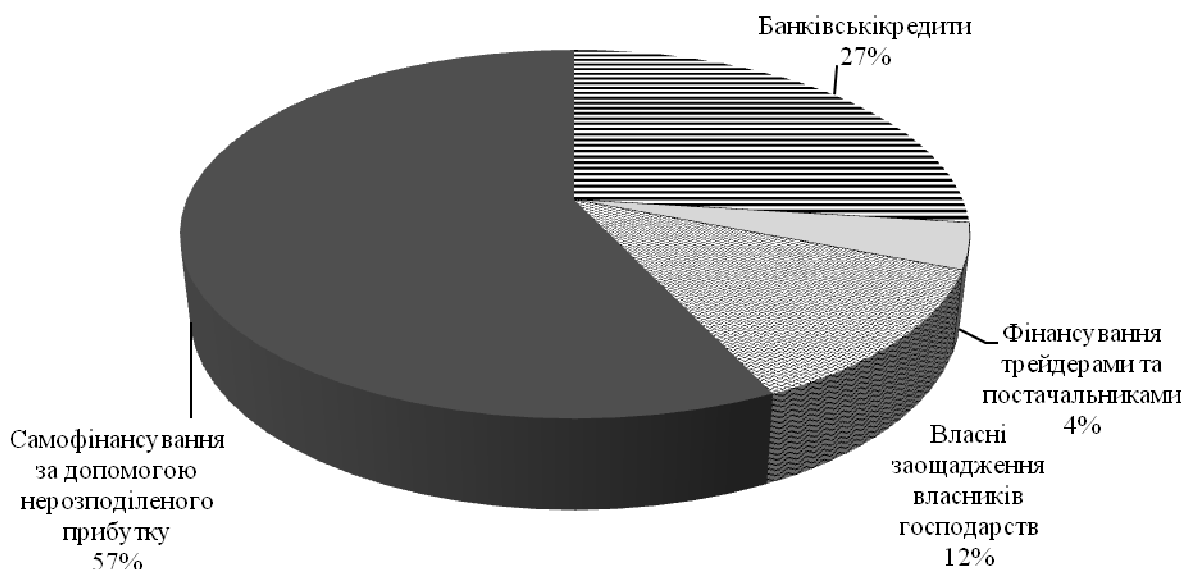

Рис. 3. Структура джерел фінансування аграрного сектору України

Джерело: [16].

У такій ситуації, коли кредитні ресурси занадто дорогі, а наявність ліквідної застави є чи не найбільшою проблемою підприємств малого й середнього бізнесу в Україні, для фінансування сільськогосподарського виробництва, яке характеризується значною сезонністю і відчуває значний дефіцит обігових коштів у весняний період, виходом із ситуації, серед іншого, можуть бути нові інструменти кредитування під заставу майбутнього врожаю.

Відставання розвитку системи аграрної логістики від потреб ринку, внаслідок чого втрати продукції АПК сягають до 1/3 річного обсягу її виробництва. Зокрема, технічні втрати зерна в Україні становлять 15% річного врожаю [5], тоді як втрати зерна в країнах Європи та в США не перевищують 1-2% врожаю, що є технічно неминучим мінімумом [6]. Недостатнім є рівень забезпечення сільськогосподарських товаровиробників сховищами для зберігання зернової й плодовоовочевої продукції. Так, нестача у сховищах становить для зернових – 5,6 млн т, картоплі – 0,4, овочів – 0,6, фруктів – близько 0,2 млн т. Оптові ринки не забезпечують формування оптової ціни, оскільки вони є лише організованими майданчиками, на яких товари можуть придбаватися і в роздріб. У пікові періоди збору й транспортування врожаю критично не вистачає рухо-

мого складу для перевезення сипких вантажів – вагонів-зерновозів;

Невідповідність української сільськогосподарської та харчової продукції європейським стандартам. Протягом останнього періоду Україна нарощує виробництво та експорт продукції аграрного сектору. Незважаючи на позитивні тенденції експорту сільськогосподарської продукції до країн ЄС, залишається низка проблем, пов'язаних з її якістю. Через низький рівень гармонізації українські товари неконкурентоспроможні на європейському ринку [7, 8].

Як відомо, на європейському аграрному ринку Україна займає доволі вагомі позиції. У структурі загального експорту до країн ЄС за останніх два роки частка продукції рослинного походження становила в середньому 11,8%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – 3,7%, готових харчових продуктів – 3,8%. А в структурі експорту продукції рослинного походження зернові культури і насіння та плоди олійних культур – відповідно 49,7 і 44,3% [9]. Географічно торгівля України аграрною продукцією концентрується на кількох країнах-членах ЄС. Сім країн, а саме: Іспанія, Польща, Італія, Німеччина, Нідерланди, Франція й Бельгія формують 77,9% від загального обсягу торгівлі аграрною продукцією між Україною та ЄС.

Із даних таблиці 4 видно, що найвищий індекс порівняльних переваг відзначено за такими товарами, як пшениця та олійні культури. Спостерігається також позитивна динаміка цього показника для кукурудзи,

значення якого прямує до 1, що доводить про можливість даного товару одержати протягом короткого періоду конкурентні переваги.

4. Індекс виявлених порівняльних переваг за окремими товарами

Товари	2011 р.	2012 р.	2013 р.
039 фрукти і соки овочеві	0,258	0,338	0,336
041 пшениця	1,143	1,174	0,187
144 кукурудза	0,802	0,968	0,983
222 олійні насіння та плоди	1,001	1,049	1,048

Джерело: Розрахунок авторів на основі даних [15].

Одним із основних факторів, що перешкоджає розширенню доступу українських товарів на європейський ринок в умовах запровадження зони вільної торгівлі, є невідповідність національних стандартів вимогам ЄС.

Нині переважна більшість сільськогосподарських товаровиробників України через негармонізованість національних і європейських стандартів були де-факто усунені від участі в торгах на ринках аграрної продукції інших країн світу. Найбільшу частку вітчизняної аграрної продукції, яка не завжди відповідає стандартам якості й вимогам щодо безпеки в рамках угод СОТ та ЄС, виробляють дрібні домогосподарства. Чимало українських підприємств не мають міжнародних сертифікатів якості. За даними Української аграрної конфедерації, лише 7% українських виробників одержали міжнародні сертифікати якості ISO і HACCP [10].

Висновки. Незважаючи на велику кількість проблем, сільськогосподарські підприємства України все ж мають значний потенціал розвитку, що зумовлено, насамперед, наявністю родючих ґрунтів та сприятливого клімату. Але щоб Українські аграрні підп-

приємства стали дійсно конкурентоспроможними, необхідний комплекс рішень, які стосуються як внутрішнього розвитку, так і експортних можливостей. Зокрема, потребують поліпшення умови розвитку бізнесу в Україні удосконаленням законодавчої бази, створенням ефективного захисту прав власності для інвесторів, вирішенням питань щодо фінансування аграріїв до початку збирального сезону. Потрібно забезпечити розвиток соціальної інфраструктури, логістичної системи, створити потужну елеваторну базу. Необхідні конкретні кроки щодо розвитку біопаливної промисловості, що дасть змогу виробляти продукцію з доданою вартістю, забезпечить додаткові робочі місця й надходження до бюджету. Важливим завданням є приведення українського законодавства щодо якості продукції у відповідність до європейських вимог, проведення сертифікації підприємств галузі, застосування стандартів якості та безпечності продукції згідно з міжнародними вимогами, що уможливить підвищити імідж і конкурентоспроможність української аграрної продукції на зовнішніх ринках.

Список використаних джерел

1. Заяць В.М. Розвиток ринку сільськогосподарських земель : моногр. / В.М. Заяць . – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. –166 с.
2. Могилова М.М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі / М.М. Могилова, Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький // Економіка АПК. – 2013. – №2 – С. 61-67.
3. Білоусько Я.К. Техніко-технологічне забезпечення сільського господарства / Я.К. Білоусько, Ю.Я. Лузан, В.Л. Товстопят // Економіка АПК. – 2009. – №12. – С. 29-33.
4. Финансирование агробизнеса в Украине: как бороться с дефицитом в \$8,7 млрд - начальник отдела разработки финансирования проектов компании Pro-Consulting Ирина Перели [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://pro-capital.ua/press_center/expert/view/296/.
5. Кравцов А.Г. Аналіз перспектив впровадження логістичних підходів у сферу АПК / А. Г. Кравцов // Вісн.Харків. нац. техн. ун-ту сільського госп-ва ім. Петра Василенка. – Х. : ХНТУСГ, 2013. – Вип. 136: «Системотехніка і технології лісового комплексу. Транспортні технології». – С. 272–278.
6. Ясеневський В. Сховища для зерна / В. Ясеневський // Пропозиція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.propozitsiya.com/?page=I49&itemid=645&number=18>.
7. Литвинов А.І. Сільськогосподарська продукція: проблеми якості / А. І. Литвинов // Економіка АПК. – 2014. – № 6. – С. 23–30.

8. Economy and finance companies [teach. guidances . for students. HI . teach. bookmark .] / LN Stepasyuk , NM Sulima , AV Velichko ; Ed. VK Zbarskoho and VI Matsybyory ; Nat. University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. - К : КОМПРІНТ , 2013. – 335 p.
9. https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm - офіційний сайт Державної служби статистики України.
10. Чирва Р. ЄС відчиняє двері для українських товарів [Електронний ресурс] / Р. Чирва. – Режим доступу : <http://www.psv.org.ua/arts/Tema/view-2197.html>.
11. Шпичак О.О. Оподаткування експорту-імпорту продукції рослинництва та продуктів її переробки / О. О. Шпичак. - К. : ННЦ ІАЕ, 2004. - 258 с. - Бібліогр.: с. 240-254.
12. Саблук П.Т. Основні напрями удосконалення державної аграрної політики в Україні / П.Т. Саблук, Ю.Я. Лузан // Економіка АПК. – 2011. - №. 5 – С. 3-16.
13. The economy of agricultural enterprises : Textbook Andreychuk С. - К. : KNEU, 2013.
14. Лупенко Ю.О. Результати і проблеми реформування сільського господарства України / Ю. О. Лупенко, П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 26-38.
15. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) [Electronic resource]. – Mode access: <http://unctad.org/>.
16. Могилат М.Г. Земельна власність та збереження і підвищення родючості ґрунту сільськогосподарських підприємств / М.І. Могилат // Дніпропетровський держ. аграрно-екон. ун-т / Ефективна економіка [Електронний ресурс] / М.Г. Могилат. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4686>.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2016 р.

*

УДК 339.137.2.012

*М.М. ІЛЬЧУК, доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН, завідувач кафедри організації агробізнесу
І.А. КОНОВАЛ, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства в Україні

Постановка проблеми. Сприятливі агрокліматичні умови України забезпечують сільськогосподарським підприємствам значну конкурентну перевагу у виробництві продукції скотарства. Проте конкурентоспроможність цієї галузі визначається не лише агрокліматичними умовами, а й наявністю технічних, технологічних, економічних і організаційних умов для виробництва і реалізації продукції, що задовольняє вимоги переробних підприємств. Застаріла матеріально-технічна база, нерозвинена галузева інфраструктура, недостатньо гнучка система науково-технічного, виробничого, матеріально-технічного й комерційного співробітництва як усередині галузі, так і з іншими галузями в країні, нераціональна галузева структура, неефективна система розподілу продукції зумовлюють низький рівень кон-

курентоспроможності вітчизняної галузі скотарства. Основними проблемами, які існують нині в галузі та потребують розв'язання, є: скорочення поголів'я великої рогатої худоби й обсягів виробництва продукції; низька якість молока, яке надходить на переробку; падіння попиту на молочну продукцію на внутрішньому ринку та зменшення обсягів її експорту; низька ефективність виробництва продукції скотарства; недосконала система племінної справи й відтворення стада та неефективний механізм її державної підтримки; низький рівень наукового супроводу впровадження інноваційних технологій виробництва продукції; непослідовна державна підтримка розвитку галузі тощо. Розв'язання цих проблем потребує розробки та реалізації дієвої програми підвищення конкурентоспроможності продукції скотарства, яка б містила систему заходів виробничого, маркетингового, організа-

© М.М. Ільчук, І.А. Коновал, 2016